

TARİH, TÜRKLER VE TARİH

İlhan ALEMDAR

“Osmanlı İmparatorluğu mali bir devlettir. Yani en önemli ekonomik politika taşra ekonomisinden alınan vergiyi azamileştirmektir.”
Halil İNALCIK, The Ottoman Empire, Londra, 1973.

“Devlet Batı Avrupa tipinde bir merkantilist evreye geçemedi, ekonomik mühendisliği içeren bir kameralist evre de yaşamadı.”
Şerif MARDİN, Türk Modernleşmesi, İletişim Yay.

Osmanlı İmparatorluğunun tarihine şöyle bir göz atarsak, 20'inci yüzyıla kadar ticaretin, ya bizzat devletin kendisi ya da Hıristiyan tebaası tarafından gerçekleştirildiğini gözlemleriz. Türkler ise genellikle ya devlet yönetim kademelerinde yer almış, ya tarımla uğraşmış, ya güzel sanatlarla ilgilenmiş ya da “saraç, ayakkabıcı, tornacı, doğramacı, çömlekçi, yünlü ve ipekli dokumacı, boyacı, sabuncu, demirci, bakırcı, silahçı, bağcı” gibi meslekleri tercih etmişlerdir.

Çok ulus, çok kültürlü dönem sona erip tek uluslu devletler dönemine girilmesiyle kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletin ilk ticari kurumlarında, ilişki ağlarında da azınlıklara rastlıyoruz. Yeni devletin ilk yıllarından itibaren, Türkleri ticarete yöneltmeyi amaçlayan bir seferberlik başlatılmış, bizzat Mustafa Kemal ATATÜRK bu girişimlerin başını çekmiş, hatta bizzat bir bankanın ve bir kaç büyük şirketin kurucuları arasında yer almıştır.

Ticarete doğru bu yönelim tabii ki biraz da zorunluluktan kaynaklanmıştır. Çünkü, imparatorluk günlerinde, imparatorluğu oluşturan diğer ulusların yürüttüğü, hakim olduğu bu ilişkiler, Birinci Dünya ve Ulusal Kurtuluş Savaşlarının akabinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletiyle çözülmüş, devletin ve toplumun her alanında devlet eliyle gerçekleştirilen düzenlemelerden bu ilişkiler de nasibini almıştır.

Geleneksel osmanlı ekonomisi “etnik bir iş bölümün”den oluşmuştur. Dilsel, dinsel, etnik olarak nitelenebilecek bu oluşum kendi alt kültürleri ve kuralları olan cemaatler (milletler)den meydana gelmekteydi.

“Türkiye'deki meslek yapısı, birçok bakımdan ırksal farklılaşmaya denk düşmektedir. Böylece belirlenmiş olan ekonomik tabakalaşma, ulusal yapının çok yönlü derecelenişinde izlenebilir. Her bir etnik cemaat, imparatorluğun genel ekonomik şebekesi içinde bir göz gibidir ve bunun ortadan kaldırılması, genel yaşamda yeri hemen doldurulamayacak bir boşluk oluşturmaktadır.” (A. J. Sussnitzki, zur Gliederung Wirtschaftlicher).

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, Cumhuriyetin tek uluslu ortamında, devletin de teşvikiyle, Türkler “işin başa düştüğünü” anlayıp yavaş yavaş bu alanla ilgilenmeye başlamışlardır. Kanımızca bunu hiç bir zaman içlerine sindirerek yapmamışlar, yaşamlarını (maddi/manevi) idame ettirmek için gerekli bir külfet olarak algılayagelmişlerdir.

CFAIT

CONSEIL FRANÇAIS DES ASSOCIATIONS D'IMMIGRES DE TURQUIE

Tel : 01 42 46 17 90
Fax : 01 42 46 17 96

35 boulevard de Strasbourg
75010 PARIS - FRANCE

cfait@noos.fr
www.cfait.org

Tanzimat ve cumhuriyet dönemi edebiyatı bu çok büyük toplumsal altüst oluşlara, ekâbir, köklü türk ailelerinin nasıl tepki gösterdiklerini, uyum sağlayabilmek için ne cefalar çektiklerini anlatan eserlerle doludur. Tüm bu anlatılarda, türk aristokrasisiyle birlikte, orta sınıf mensuplarında da ticareti küçümseyen, ama geçiş dönemini atlatma kaygısıyla el atılan bir uğraş imajı hakimdir.

Bu olgu, 1983 yılında başlayan Özal dönemine kadar sürdü. Özal döneminde başlatılan serbest piyasa ekonomisi ile yaratılan ortam kısa dönemde yeni zenginler yarattı. “Kolay kazanç” hayali/tutkusu toplumun tüm kesimini sardı. Piyasada dönen muazzam boyutlardaki para herkesin iştahını kabartmıştı. Acaba ben de birşeyler koparabilir miyim hesapları yapılmaya başlandı...

Maddi sorunların konuşulmasının bile ayıp sayıldığı bir toplumun bu ani değişimine ne sosyologlar ne de psikologlar akıl erdiremediler, açıklamada zorlandılar...!

Bir toplumun ticari geçmişindeki istikrar ve başarıyı tespit etmek için, kuşaklar boyu süregelen aile şirketlerine bir göz atmak yeterlidir. Bugün, bir çoğu holdingleşseler de 60-70 yıllık köklü aile şirketlerinin sayısı (Hacı Şakir, Hacı Bekir, Sabancı, Koç gibi) bir elin parmaklarını geçmez.

Herşeye rağmen, 80’li yıllardaki furya, ciddi işletmelerin, yetenekli, profesyonel kadroların ortaya çıkmasına yol açtı. Son on yıldır, tüm dünyada türk girişimci ve yatırımcıların gelişimini izliyoruz. Bu olgu, Stéphane de TAPIA’nın [bkz toplantı tutanakları] dediklerinde de görüleceği gibi, Orta Asya, Arap ülkeleri ve Avrupa gibi muazzam bir coğrafyayı kapsıyor.

Son on yıldır Fransa’da (Almanya’da daha eski), Türkiyeli göçmenlerin ticarete yönelik bir eğilimleri gözlemleniyor. Bu olgu, yaşamlarındaki sosyo-kültürel gelişimlerin ya da teşebbüslerin varlığıyla açıklanabilir ancak. Örneğin, ikinci kuşak gençlerin Fransa’da yerleşmeye yönelik eğilimleri aileleri için de zorlayıcı bir etken olmaktadır. İşçilikle kazanılıp Türkiye’ye aktararak, genellikle emlak dönüştürülen kazançlar bundan böyle, Fransa’da ev satın alma, lokantıcılık, hazır giyim, ve mütevazî boyutlarda inşaatçılık alanında yatırımlara yönelmektedir. Bu elbette, burada kalıcılığa yönelik bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

Kanımızca, eğitimlerini burada almış gençlerin kuracakları işletmeler, bu işi kurallarına göre yapacaklar, piyasanın nabzını tutup onun ihtiyaçlarına cevap verebilen uzun soluklu şirketler olacaktır.

Böylelikle, lokanta, hazır giyim atölyesi gibi işletmeler hakkında oluşan olumsuz yargı değişecektir. Bugün, bu işletmelere objektif gözle bakan biri çok rahatlıkla :

- alt yapı yatırımı yapılmadığı,
- şaibeli iflasların çokluğu,
- yetkinlik yokluğu,
- tekstil ürünlerinde kalite noksanlığı,
- lokantalarda refinement eksikliği,
- kebabçılıktan öteye gidememe gibi bir çok sorunu tespit edebilir.

Sorunun çözümü ise, yukarıda da bahsettiğimiz gibi, ikinci ve üçüncü kuşakların bu sahaya yönelmeleriyle birlikte başlatılacak bir yetkinleştirme sürecini dayatmaktadır.

İlhan ALEMDAR

CFAIT

CONSEIL FRANÇAIS DES ASSOCIATIONS D’IMMIGRES DE TURQUIE

Tel : 01 42 46 17 90

Fax : 01 42 46 17 96

35 boulevard de Strasbourg

75010 PARIS - FRANCE

cfait@noos.fr

www.cfait.org